

TL 2029 Türk Kültürü Araştırmaları

Öğretim Üyesi: Dr. Öğr.Üyesi Mustafa Can TEZİÇ.

1. Hafta

Dersin Tanıtımı:

Etnos olgusunu bir sistem olarak farklı bilim adamları farklı boyutlarda incelemiştir. Bu bilim adamlarından biri olan Yu. Bromley, geliştirmiş olduğu metodoloji içerisinde etnos olgusunu yatay ve dikey taksonomik doğrular içerisinde incelenmiştir.

Bromley geliştirmiş olduğu “ethnikos” ve “etno-sosyal organizma” terimleri ile de etnos olgusunun dinamik bir yapı olarak tarih boyunca hareket halinde olduğunu yapmış olduğu çalışmalarında farklı örnekler ile göstermektedir.

Bromley, etnik sistemi dikey taksonomik doğrultuda incelenirken, hiyerarşik bir düzlemde *sub-etnos*, *meta-etnos* gibi kavramlara bağlı olarak *meta-etno-linguistic-birlikler*, *meta-etno-konfessional-birlikler*, *meta-etno-ekonomik-birlikler* ve *meta-etno-politik-birlikler* gibi kavramların ayrıntılarına değinmektedir. Bromley, bu taksonomik düzlemde ayrıca etnos ve etnografik grup ayrımına da değinmektedir.

Diğer taraftan etnik sistem yatay taksonomik düzlemde insanlık tarihi ekonomik üretim biçimleri kriter alınarak kronolojik evrelere ayrılmıştır. Bu tarihsel kronoloji içerisinde farklı üretim biçimlerinin sonucu olarak tarih sahnesine çıkmış etnik-sistemler kabile, halk (narod), millet (natsiya) olarak farklı alt bölümlerde ele alınmış ve bu olguların oluşum koşulları örnekler ile incelenmiştir.

Dersin İçeriği:

Etnos olgusunu bir sistem olarak ele alan Yu. Bromley, geliştirmiş olduğu metodoloji içerisinde etnos olgusunu yatay ve dikey taksonomik doğrular içerisinde incelenmiştir.

Bromley geliştirmiş olduğu “ethnikos” ve “etno-sosyal organizma” terimleri ile de etnos olgusunun dinamik bir yapı olarak tarih boyunca hareket halinde olduğunu yapmış olduğu çalışmalarında farklı örnekler ile göstermektedir.

Bromley, etnik sistemi dikey taksonomik doğrultuda incelenirken, hiyerarşik bir düzlemde *sub-etnos*, *meta-etnos* gibi kavramlara bağlı olarak *meta-etno-linguistic-birlikler*, *meta-etno-konfessional-birlikler*, *meta-etno-ekonomik-birlikler* ve *meta-etno-politik-birlikler* gibi kavramların ayrıntılarına değinmektedir. Bromley, bu taksonomik düzlemde ayrıca etnos ve etnografik grup ayırımına da değinmektedir.

Diğer taraftan etnik sistem yatay taksonomik düzlemde insanlık tarihi ekonomik üretim biçimleri kriter alınarak kronolojik evrelere ayrılmıştır. Bu tarihsel kronoloji içerisinde farklı üretim biçimlerinin sonucu olarak tarih sahnesine çıkmış etnik-sistemler kabile, halk (narod), millet (natsiya) olarak farklı alt bölümlerde ele alınmış ve bu olguların oluşum koşulları örnekler ile incelenmiştir.

Bu yapı içerisinde etnik bilinç Bromley’in metodolojisinde kilit rol oynamaktadır.

Yulian Vladimiroviç Bromley (1921 - 1990) tarihi ve etnograf. Dualistik etnos teorisinin kurucusu. 1966-1989 yılları arasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler

Birliği Bilimler Akademisi Etnografya Enstitüsü başkanlığını yapmıştır. Etnos ve etnografya konularında döneminin önde gelen bilim adamlarındandır.

Başlıca eserleri olan *etnos i etnografiya (1973)*, *Sovremennıye problemi etnografii (1981)*, *Oçerki teorii etnosa (1983)*, *Etnosotsial'niye protsessı: teoriya, istoriya, sovremennost' (1987)*, *Natsional'niye protsessı v SSSR, v poiskah novih podhodov (1988)*'nın dışında konusu ile ilgili pek çok bilimsel eser vermiştir. Vefatından sonrada 1983 yılında yazmış olduğu *Oçerki teorii etnosa* isimli kitabı 2008 yılında Moskova'da LKİ yayın evi tarafından tekrardan basılmıştır.

Bugüne kadar özellikle batıda Bromley ile ilgili çalışmaların bir çoğu etnisite terimi üzerinden üretilmiş eserlerdir. Bu eserler Bromley'in yaklaşımını essential (Primordial) veya tözcü bir metodoloji olarak saptamışlardır. Unutulmamalıdır ki etnos terimi batı terminolojindeki etnisite terimi ile uyum problemi olan bir terimdir. Batı kökenli etnisite kavramının karşılığı Rus literatüründe etniçnost' olup Bromley kendi metodolojisini etnos mevhumu üzerine kurmuştur. Konuya bu açıdan bakıldığı zaman Bromley ile ilgili yapılacak değerlendirme de haliyle farklı olacaktır.

O zaman etnos olgusunu araştırırken etnisite'nin primordial bir olgu olup olmadığını sorgulamak yerine, primordialism'in sosyolojik bir olgu olarak etnik grubun / etnos'un ne çeşit bir toplum olduğunu ve bu toplum içerisinde sosyal bütünlüğü oluşturan bağların içeriğinin açıklanmasındaki rolünü sorgulamak daha doğru olacaktır.

Konuya bu açıdan bakıldığında E. Shilds ve C. Geertz gibi kuramcılar modern devlet içerisinde yüz yüze ilişkileri incelerken devlet içerisinde belirli bir ırka, dil gurubuna, dinî gruba, bölgeye veya kültüre mensup olan grup üyeleri

arasındaki sosyal yükümlülüklerin içeriğine dikkat çekerken aynı zamanda da primordialism çerçevesinde etnik grup ve E. Durkhaeim'in (mekanik-organik toplumlar) veya F. Tönnies'in (Gemeinschaft - Gesellschaft) geliştirmiş oldukları olguları yan yana getirmişlerdir.

O halde, etnos olgusu içerisinde "primordial sistemi" bireyin içerisine doğmuş olduğu toplumun değerleri ile sosyalleşerek elde ettiği bir tasavvur olarak ele almak daha isabetli olacaktır (Teziç, 2013). Primordialism'i bu çerçevede değerlendirdiğimizde ise mekanik toplumların sosyal dinamikler neticesinde tekrar tekrar şekillendiğini görebiliriz.

Etnos olgusu üzerinde çalışan Bromley eserlerinde kendine özgü yaklaşımı ile bu olgunun nasıl dinamik bir sistem içerisinde şekillendiğini farklı örnekler ile göstermiştir. Bromley'in eserlerindeki bu dinamizmin daha iyi anlaşılabilmesi için onun metodolojisini dikey ve yatay düzlemlerden oluşan bir şema çerçevesinde incelemek gerekir.

Rus (Sovyet) okulundaki farklı ekoller incelenerek Bromley'in bu ekoller arasındaki yeri tespit edilecektir. Sonrasında Bromley'in etnos olgusuna bakış açısı araştırılırken Bromley'e özgü olan *ethnikos* ve *etno-sosyal organizma* gibi mevhumlar detaylı bir şekilde incelenecektir.

Etnik sistem dikey taksonomik doğrultuda incelenirken, hiyerarşik bir düzlemde *sub-etnos*, *meta-etnos* gibi kavramlara bağlı olarak *meta-etno-linguistic-birlikler*, *meta-etno-konfessional-birlikler*, *meta-etno-ekonomik-birlikler* ve *meta-etno-politik-birlikler* gibi mevhumlar da ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bu konu ile ilintili olarak ayrıca etnik grup ve etnografik grup ayrımı yine taksonomik seviyede ele alınırken bu mevhumlar arasındaki dönüşüm esnasında etnik bilincin rolüne değinilecektir.

Dönemin ileriki haftalarında ise etnik sistem tarihsel olarak yatay doğrultuda incelenecektir. Bu bölümde Bromley'in insanlık tarihini ekonomik üretim biçimlerine göre dönemlere ayırışı aşamalı bir kronolojik çerçeve içerisinde ele alınacaktır. Ayrıca bu tarihsel periyodizasyon içerisinde farklı dönemlere özgü etnik sistemler (kabile, halk, millet) alt bölümler içerisinde örnekler ile ayrı ayrı incelenecektir.

Temel Kaynak

Teziç, M.C. (2017) Yu. V. Bromley'in Metodolojisinde Etnos Olgusunun Dik ve Yatay Taksonomik Düzlemlerde İncelenişi. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. Cilt. 14, Sayı 1. ss. 185-205.

Yardımcı Kaynaklar:

Banks, M. (1999) *Ethnicity: Anthropological Constructions*. Routledge.

Fenton, S. (2003) *Ethnicity*. Cambridge, UK: Polity, Oxford, Malden, MA: Blackwell.

Hutchinson, J.; A. D. Smith. *Ethnicity*. (1996). Oxford University Press: Oxford, New York. ss.3-14.

Teziç, M.C. (2013) Rassmotreniye russkoye (sovyetskoy) teorii etnosa cherez konstruktivistskuyu perspektivu «primordial'nıy konstruktivizm». *Obshestvo-sreda-razvitiye*. no. 4. ss. 109-113.